

โปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

A Public-Mindedness Enhancement Program of Students in the Elementary Education Program at
Sakon Nakhon Rajabhat University

สมัทนา หาญสุริย์¹ อภิลิทธิ์ สมศรีสุข² อิชยา จีเนกาญจน์³ สุภาวดี ศรีหิรัญ⁴
Sumattana Hansuti¹ Aphisit Somsrisuk² Itchaya Jeenakarn³ Supawadi Srihiran⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาสภาพที่เป็นจริงของการมีจิตสาธารณะของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 2) สร้างและพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร และ 3) ตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ของโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพที่เป็นจริงของการมีจิตสาธารณะของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ ชุดประเด็นคำถามแบบมีโครงสร้าง แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ การตรวจสอบและยืนยันร่างโปรแกรมโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์องค์ประกอบของโปรแกรม แบบสัมภาษณ์เพื่อตรวจสอบ ยืนยันร่างของโปรแกรม และระยะที่ 3 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของโปรแกรม โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 11 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของโปรแกรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาสภาพที่เป็นจริงของการมีจิตสาธารณะของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก
2. ผลการสร้างและพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร พบว่า โปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักการของโปรแกรม 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหาของโปรแกรม 4) กิจกรรมการพัฒนาของโปรแกรม และ 5) การวัดและประเมินผลโปรแกรม
3. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: โปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะ

^{1,2,3,4} คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

^{1,2,3,4} Faculty of Education Sakon Nakhon Rajabhat University

*ผู้ติดต่อ, อีเมล: ดร.สมัทนา หาญสุริย์, namtal285@gmail.com

รับเมื่อ 2 มิถุนายน 2568 แก้ไข 29 กรกฎาคม 2568 ตอรับ 29 กรกฎาคม 2568

ABSTRACT

This research aimed 1) to examine the actual conditions of public-mindedness among students in the Elementary Education program at Sakon Nakhon Rajabhat University, 2) to develop a program for enhancing students' public-mindedness in the Elementary Education program at Sakon Nakhon Rajabhat University, and 3) to validate the appropriateness and usefulness of the developed program. The research was conducted and divided into three phases. Phase 1 involved examining the actual conditions of students' public-mindedness in the Elementary Education program through focus group discussions of 15 stakeholders. The research instruments included a set of structured interview questions and a written form of focus group discussion. Data analysis was conducted through content analysis. Phase 2 involved developing the students' public-mindedness in the Elementary Education program by exploring relevant documents and research studies, and consulting with five experts who verified and confirmed the program. The research instruments included interview forms examining program components and interview forms verifying and confirming the developed program. Phase 3 involved evaluating the appropriateness and usefulness of the program by 11 experts. The instrument used was an appropriateness and usefulness evaluation form for the program. Statistics for data collection included mean and standard deviation.

Research findings were as follows:

1. The overall actual conditions of public-mindedness among students in the Elementary Education program at Sakon Nakhon Rajabhat University were rated at a high level.
2. The development of the public-mindedness enhancement program for Elementary Education program students at Sakon Nakhon Rajabhat University revealed that the program consisted of five components: principles, objectives, content, activities, and measurement and evaluation.
3. The overall appropriateness and usefulness of the public consciousness enhancement program for Elementary Education program students at Sakon Nakhon Rajabhat University were at the highest level.

Keywords: Public – Mindedness Enhancement Program

ภูมิหลัง

การดำเนินชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ได้จะต้องมีจิตสาธารณะ 5 ประการในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ได้แก่ จิตแห่งวินัย (Disciplined mind) “การเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดเป็น ทำเป็น” จิตแห่งการสังเคราะห์ (Synthesizing mind) “การสังสมต่อยอด และสร้างนวัตกรรมความรู้” จิตแห่งการสร้างสรรค์ (Creating mind) ที่เชื่อว่า “ความคิดสร้างสรรค์ สร้างด้วยการหมั่นฝึกฝน” จิตแห่งความเคารพ (Respectful mind) “การเปิดใจกว้างพร้อมรับฟังทุกความคิดเห็น” และจิตแห่งคุณธรรม (Ethical mind) อันสรุปได้ว่า “ความรู้คู่คุณธรรม นำการพัฒนา” ดังนั้นในระบบสังคมจึงควรเป็นระบบสังคมฐานความรู้และจิตสาธารณะนั้น ซึ่งกฎแห่งความสำเร็จนั้นประกอบไปด้วยการหาคำตอบในประเด็นคำถาม คือ รู้หรือไม่ว่าในโลกนี้มีอะไร (Knowing) รู้แล้วนำมาคิดต่อยอดได้หรือไม่ (Thinking) นำความคิดนี้ไปใช้ในเชิงพาณิชย์ได้หรือไม่ (Serving) และนำความรู้ที่มีและได้มานั้นมาเป็นประสบการณ์ได้หรือไม่ (Experiencing) โดยจะมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องต่อความสำเร็จของสังคมยุคศตวรรษที่ 21 คือ ความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อกัน (Trusting)

ความใส่ใจต่อผู้อื่น (Caring) การแบ่งปันกับผู้อื่น (Sharing) ความร่วมมือร่วมใจ (Collaborating) (สำนักงานข้าราชการพลเรือน, 2550) ประกอบกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ยุทธศาสตร์ที่ 3 ที่กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยมีวัตถุประสงค์หนึ่ง คือ เพื่อให้คนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย รวมทั้งมีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตสาธารณะ และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, หน้า 8) จะเห็นได้ว่าจิตสาธารณะถือเป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นคุณธรรมประชาชนทุกคนควรมีโดยควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับประชาชนทุกวัยและทุกอาชีพ

การมีจิตสาธารณะเป็นสิ่งที่ต้องดำรงอยู่ในสังคมเพราะจิตสาธารณะเป็นคุณธรรมจริยธรรมอย่างหนึ่ง ที่ทำให้มนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันบุคคลรู้หน้าที่ความรับผิดชอบต่อกันเอง รับผิดชอบต่อสังคม รับผิดชอบต่อสมาชิกในสังคมด้วยความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เกิดความปรารถนาที่จะเข้าไปช่วยเหลือสังคมต้องการเข้าไปแก้ไขปัญหาหรือวิกฤตการณ์รวมทั้งความผิดปกติที่เกิดขึ้นในสังคมสามารถรวมแก้ปัญหาได้และลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาพร้อมกับคนในสังคม จิตสาธารณะเป็นความรับผิดชอบซึ่งเกิดจากภายในคือความรู้สึกนึกคิด จิตใต้สำนึก ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมซึ่งอยู่ในจิตและส่งผลสู่การกระทำภายนอก ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจะเห็นว่าเกิดจากการขาดจิตสาธารณะของคนส่วนรวมในสังคมเป็นสำคัญ จิตสาธารณะจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในสังคมไทยที่ควรมีการเสริมสร้างหรือพัฒนาให้เกิดขึ้น (กฤษณ์ พวงพันธ์, 2552, หน้า 15 – 16) อีกทั้งจิตสาธารณะที่เน้นการเสียสละประโยชน์เพื่อส่วนรวม ยังเป็นโครงการตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ 10 โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโครงการจิตอาสาพระราชทานขึ้น เพื่อเป็นการรวมความสมัครสมานสามัคคีของคนไทยทุกคนในการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์เพื่อพัฒนาพื้นที่ในชุมชนต่าง ๆ ให้มีความเจริญ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างถาวร

สาขาวิชาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เป็นองค์กรที่ผลิตบัณฑิตให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความรู้ และคุณธรรมจริยธรรม อีกทั้งเพื่อตอบสนองความต้องการการครูประถมศึกษาสำหรับการแก้ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูไม่ครบชั้น ดังนั้นครูประถมศึกษาจึงตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมเพื่อสังคม และพร้อมที่จะเสียสละเวลา แรงกาย และความรู้ความสามารถของตนเองเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน ด้วยเหตุนี้สิ่งที่ควรพัฒนาคือเสริมสร้างให้นักศึกษามีจิตสาธารณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมด้วยความกระตือรือร้นในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน องค์กร หรือสังคมด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน จิตสาธารณะเป็นความรับผิดชอบซึ่งเกิดจากภายในคือความรู้สึกนึกคิด จิตใต้สำนึก ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมซึ่งอยู่ในจิตและส่งผลสู่การกระทำภายนอก ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจะเห็นว่าเกิดจากการขาดจิตสาธารณะของคนส่วนรวมในสังคมเป็นสำคัญ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ซึ่งเป็นแบบแผนหรือกิจกรรมเฉพาะทางที่มุ่งพัฒนาส่งเสริมให้นักศึกษาครูตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมร่วมกัน เน้นการปลูกจิตสำนึกในการพัฒนาตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการเป็นผู้เสียสละ และช่วยเหลือสังคม การส่งเสริมให้นักศึกษามีจิตสาธารณะต่อส่วนรวมในโอกาสได้ปฏิบัติหน้าที่ครูต่อไป

คำถามของการวิจัย

1. สภาพที่เป็นจริงของการมีจิตสาธารณะของนักศึกษาสาขาวิชาการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เป็นอย่างไร

2. โปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ที่พัฒนาขึ้นควรมีลักษณะเป็นอย่างไร

3. ความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ของโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ที่พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับใด

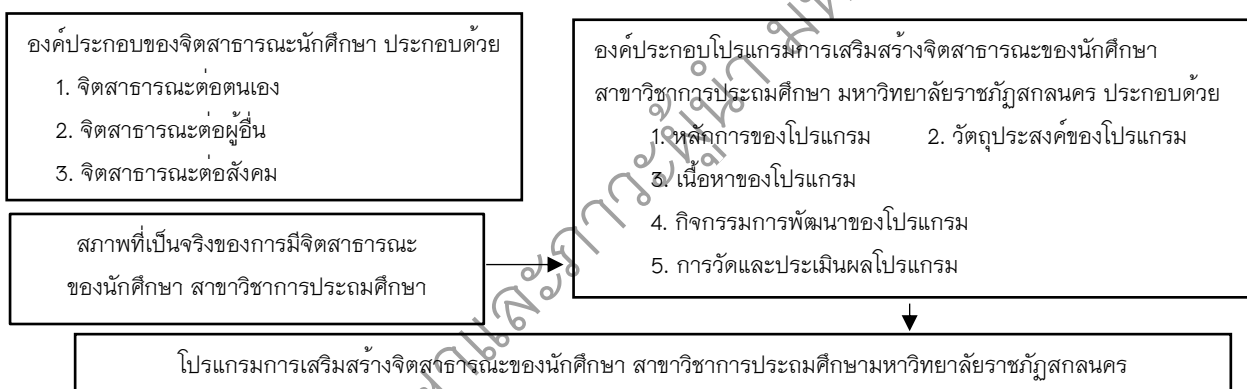
ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริงของการมีจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

2. เพื่อสร้างและพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

3. เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ของโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 สภาพที่เป็นจริงของการมีจิตสาธารณะของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในชั้นต้นนี้มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับองค์ประกอบจิตสาธารณะของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับองค์ประกอบการมีจิตสาธารณะของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 15 คน โดยผู้วิจัยได้พิจารณาและกำหนดเกณฑ์การเลือกคือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ มีความเชี่ยวชาญ และเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ การได้มาของผู้มีส่วนได้เสียใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ชุดประเด็นคำถามแบบมีโครงสร้าง

1.2 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ผู้วิจัยทำหนังสือเพื่อเชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

2.2 ผู้วิจัยวางแผนการสนทนากลุ่มโดยกำหนด วัน เวลาและสถานที่จัดการสนทนากลุ่ม

2.3 ดำเนินการสนทนาโดยผู้วิจัยทำการแต่งตั้งประธานดำเนินการสนทนากลุ่ม จำนวน 1 ท่าน

และผู้วิจัยทำหน้าที่ในการช่วยถามคำถาม จดบันทึก เก็บภาพและอำนวยความสะดวกในการสนทนากลุ่ม

2.4 ผู้วิจัยทำการบันทึกข้อมูลด้วยแบบบันทึกการประชุม โดยใช้เวลารสนทนากลุ่มไม่เกิน 2 ชั่วโมง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาความมีจิตสาธารณะของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยมีรายละเอียดดำเนินการ ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย

1.1 อาจารย์ผู้สอนนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา จำนวน 20 คน

1.2 ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงนักศึกษาที่ปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา จำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3. เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยจะได้ติดต่อโดยตรงเพื่อนัดหมายวันเวลาลงสัมภาษณ์ และสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเองในรูปแบบออนไลน์ (On – site) และรูปแบบออนไลน์ (Online)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะ องค์ประกอบของโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะ แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา กระบวนการวิจัยและพัฒนา

2. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับองค์ประกอบของโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi – Structured Interview) แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ติดต่อขอความร่วมมือกับผู้ให้สัมภาษณ์โดยให้แต่ละท่านเป็นผู้กำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ แล้วส่งประเด็นการสัมภาษณ์ล่วงหน้าประมาณ 1 สัปดาห์ จากนั้นทำสัมภาษณ์และสรุปประเด็นตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 2 ยกร่างโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

1. ผู้วิจัยทำการยกร่างโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ศึกษาจากกระแอยู่ที่ 1 มาทำการยกร่างโปรแกรมและจัดทำรายละเอียดของโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

2. นำร่างโปรแกรมที่สร้างขึ้นเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบ ยืนยันโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสัมภาษณ์ เพื่อยืนยันโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

4. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 นำส่งร่างโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ล่วงหน้า 1 สัปดาห์

4.3 ผู้วิจัยวางแผนการสัมภาษณ์โดยกำหนด วัน เวลาและสถานที่ในการสัมภาษณ์

4.4 ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยมีขั้นตอนวิธีดำเนินการโดยการสรุปประเด็นสาระสำคัญจากการสัมภาษณ์ เพื่อทำการปรับปรุงโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ไปประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของโปรแกรม ต่อไป

ระยะที่ 3 ประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประเมินโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.1 แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ของโปรแกรม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ต้องการศึกษา ซึ่งจากตรวจสอบแบบประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า แบบประเมินทุกข้อที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่า IOC เท่ากับ 1.0 ทุกข้อ

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 แล้วดำเนินการนำส่งเอกสารทั้งหมดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนด้วยตัวเองจำนวน 11 คน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้ศึกษาเอกสารก่อน

2.2 ผู้วิจัยได้ประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญเรื่องวัน เวลาและสถานที่ที่เหมาะสมเพื่อขอเข้ารับเอกสารและรับฟัง ข้อเสนอแนะด้วยตัวเอง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ขั้นตอนที่ 2 ปรับปรุงโปรแกรมและนำเสนอโปรแกรม จากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความถูกต้อง ความเรียบร้อย แล้วดำเนินการนำเสนอโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ฉบับสมบูรณ์และเผยแพร่ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยสรุปเป็นประเด็นสำคัญดังนี้

1. ผลการศึกษภาพที่เป็นจริงของการมีจิตสาธารณะของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า จิตสาธารณะต่อสังคม อยู่ในระดับปานกลาง
2. ผลการสร้างและพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร พบว่า โปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักการของโปรแกรม 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหาของโปรแกรม 4) กิจกรรมการพัฒนาของโปรแกรม และ 5) การวัดและประเมินผลโปรแกรม
3. ผลการตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ของโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษภาพที่เป็นจริงของการมีจิตสาธารณะของนักศึกษาสาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่พบว่า จิตสาธารณะต่อสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ที่เป็นดังนี้อาจเป็นเพราะว่า แม้นักศึกษาครูจะได้รับการปลูกฝังเรื่อง “จิตสาธารณะ” เป็นหนึ่งในคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู แต่การมีจิตสาธารณะต่อ “สังคม” โดยเฉพาะในระดับที่กว้างขึ้นนอกเหนือจากโรงเรียนหรือครอบครัวยังไม่เกิดขึ้นอย่างลึกซึ้ง เนื่องจาก “ขาดการฝึกปฏิบัติจริงนอกชั้นเรียน” กิจกรรมที่เน้นเพื่อส่วนรวม (เช่น การทำงานเพื่อชุมชน สังคม) มักอยู่ในรูปแบบที่จำกัดหรือถูกจัดอย่างเร่งรีบ นักศึกษาขาดโอกาสเห็นผลกระทบของการกระทำตนที่มีต่อสังคมจริง จึงไม่มีความสนใจภายในอีกทั้งสังคมเปลี่ยนเร็วยุคดิจิทัลเต็มไปด้วย ความเร่งรีบ ความเป็นปัจเจกนิยมสูง และการบริโภคข้อมูลแบบฉาบฉวย สิ่งเหล่านี้ทำให้ “ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม” หรือ “การเห็นคุณค่าของสังคม” ลดลงแพลตฟอร์มออนไลน์ กระตุ้นให้แต่ละคนมุ่งสนใจภาพลักษณ์ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อิกทั้งยังสอดคล้องกับภริาวิชญ์ ชัยมาลา และ สิริโณม พิเชษฐบุญเกียรติ (2566, หน้า 78) การส่งเสริมจิตสำนึกส่วนรวมและจิตสาธารณะของนักศึกษาผ่านโครงการ กิจกรรมเพื่อสังคมแบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษาพบว่า 1) การส่งเสริมการมีจิตสำนึกส่วนรวมและจิตสาธารณะของนักศึกษา ต้องกลไกการส่งเสริมและกระตุ้นให้นักศึกษาให้เกิดจิตสำนึกส่วนรวมและจิตสาธารณะเพื่อผลประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วยการเรียนรู้ทางสังคมแบบมีส่วนร่วม 2) รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรม พบว่า ทุกภาคส่วนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมเพื่อสังคม 3) ปัจจัยความสำเร็จของการปลูกจิตสำนึกส่วนรวมและจิตสาธารณะ มี 4 ตัวชี้วัดหลัก

คือ การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ความเข้มแข็งของผู้นำ การทำงานเป็นทีม และเครือข่ายวิชาการ สำหรับ

4) ความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมเพื่อสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับกนกวรรณ วังมณี (2563, หน้า 1)

ได้ศึกษาการพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ด้วยโปรแกรมการฝึกอบรมจิตสาธารณะ ผลการวิจัยพบว่า 1) นักศึกษาครูมีคะแนนจิตสาธารณะโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 3.51$) แต่มีด้านการถือปณิธานที่ความรับผิดชอบ อยู่ในระดับปานกลาง ($M = 3.23$) 2) โปรแกรมฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ประกอบด้วย 4 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ครูผู้มีจิตสาธารณะ 2) หน้าที่ของครู 3) จิตสาธารณะสามัคคี 4) โครงการจิตสาธารณะสร้างสรรค์สังคม รวมเวลาในการฝึกอบรม 18 ชั่วโมง และผลการประเมิน อยู่ในระดับมาก ($M = 4.07$) 3) ผลการใช้โปรแกรมการฝึกอบรม นักศึกษาครูมีคะแนนจิตสาธารณะหลังอบรม ($M = 4.60$) สูงกว่าก่อนอบรม ($M = 4.04$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการสร้างและพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร พบว่า โปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักการของโปรแกรม 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหาของโปรแกรม 4) กิจกรรมการพัฒนาของโปรแกรม และ 5) การวัดและประเมินผลโปรแกรม ผลการตรวจสอบ ยืนยันร่างโปรแกรม พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อร่างโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา มีความเหมาะสมในทุกด้าน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นนี้ได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา และมีการสนทนากลุ่มจากผู้เชี่ยวชาญ เก็บข้อมูลจากครู เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานก่อนที่จะนำไปร่างเป็นโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา และได้ศึกษาองค์ประกอบของโปรแกรมจากนั้นทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อ ยืนยันเชิงคุณภาพ และประเมินความสอดคล้องของโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา ดังนั้นจึงนับได้ว่าเป็นกระบวนการพัฒนาที่มีความเหมาะสม อีกทั้งองค์ประกอบของการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา ครอบคลุมตามหลักการของการพัฒนาโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักการของโปรแกรม 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหาของโปรแกรม 4) กิจกรรมการเสริมสร้างทักษะอาชีพ 5) การวัดและประเมินผลโปรแกรม ซึ่งถือว่าโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีลำดับขั้นตอนที่สัมพันธ์สอดคล้องกัน มีการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของโปรแกรมและได้รับการตรวจสอบคุณภาพและประเมินความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิโรจน์ สารรัตนะ (2554, หน้า 140) ให้ทัศนะว่า การวิจัยและพัฒนาโปรแกรมการพัฒนานั้นจะเริ่มต้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 โดยผู้วิจัยต้องเน้นการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ประเด็นที่จะศึกษาวิจัยหรือที่ต้องการ พัฒนาเพื่อนำไปสู่การกำหนดเป็นโปรแกรมการพัฒนา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจมาศ แจ่มทุ่ง (2562, หน้า 307) ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมทักษะการปฏิบัติงานเกษตรด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนพบว่า องค์ประกอบของโปรแกรมประกอบด้วย 1) แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาโปรแกรม 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหา กิจกรรมพัฒนา 4) สื่อ วัสดุอุปกรณ์ 5) การประเมินผล ผลพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมทักษะการปฏิบัติงานเกษตรด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องกับงานวิจัยของกนกกร กวานสุพรรณ (2559, หน้า 179) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า 1. โปรแกรมเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา และการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง มีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการ คือ 1) แนวคิดพื้นฐาน 2) หลักการ 3) วัตถุประสงค์ 4) เนื้อหา 5) กระบวนการ 6) การวัดและประเมินผล กระบวนการของโปรแกรมแบ่งออกเป็น 6 ระยะ คือ ระยะที่ 1

สร้างความรู้ ความเข้าใจให้เห็นคุณค่า ระยะที่ 2 นำมาฝึกปฏิบัติให้เห็นผล ระยะที่ 3 พัฒนาดนให้บรรลุสู่เป้าหมาย ระยะที่ 4 ขยายการเรียนรู้สู่ผลงานที่สร้างสรรค์ ระยะที่ 5 แบ่งปันและเรียนรู้กับผู้อื่น และระยะที่ 6 หักคืนมั่งมีสู่พื้นที่เป็นจริง 2. ผลการทดลองใช้โปรแกรมเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง พบว่า ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ของนิสิตหลังเข้าร่วมการพัฒนาสูงกว่า ก่อนเข้าร่วมการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ของโปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ในด้าน 1) หลักการของโปรแกรม 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหาของโปรแกรม 4) กิจกรรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะ 5) การวัดและประเมินผลโปรแกรมพบว่า โดยรวมและรายด้านมีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้มีการวางแผนอย่างเป็นระบบที่ออกแบบมาจากการนำเอาองค์ประกอบที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ที่เป็นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เข้าร่วมโปรแกรมให้ได้รับการพัฒนา มีลักษณะของโปรแกรมที่วางไว้อย่างเป็นระบบมีขั้นตอนที่ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้ได้ตามวัตถุประสงค์ อีกทั้งมุ่งพัฒนาส่งเสริมให้นักศึกษาครูตระหนักรู้ถึงความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมร่วมกัน เน้นการปลูกจิตสำนึกในการพัฒนาดนเป็นแบบอย่างที่ดีในการเป็นผู้เสียสละ และช่วยเหลือสังคม การส่งเสริมให้นักศึกษาครูมีจิตสาธารณะเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญต่อความรับผิดชอบต่อสังคมและทรัพยากรส่วนรวมนับเป็นการเตรียมแบบอย่างที่สำคัญในกระบวนการฝึกหัดครู เพื่อการฝึกตนเองในการบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สังคม รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชนให้เป็นผู้มีจิตสำนึกสาธารณะต่อส่วนรวมในโอกาสได้ปฏิบัติหน้าที่ครูซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภริวัฒน์ ดาษดา (2563, หน้า 121) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะอาชีพของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 โดยใช้เครือข่ายความร่วมมือเป็นฐาน โรงเรียนบ้านหมื่น ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะอาชีพของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 โดยใช้เครือข่ายความร่วมมือเป็นฐาน โรงเรียนบ้านหมื่น ที่สร้างขึ้น มี 8 องค์ประกอบได้แก่ 1) หลักการ 2) เป้าหมาย 3) จุดมุ่งหมาย 4) พฤติกรรมบ่งชี้ทักษะอาชีพของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 5) กลไกการดำเนินการ 6) การดำเนินการ 7) การประเมินผลและ 8) เงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งผลจากการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญในภาพรวมมีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับ เชษฐศักดิ์ คำมะวาปี (2563, หน้า 13) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 และ 23 ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) รูปแบบวิธีการเสริมสร้างภาวะผู้นำ 4) เนื้อหาสาระ 5) กิจกรรมการพัฒนา 6) การวัดและประเมินผล ซึ่งผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน และสอดคล้องกับ เบญจมาศ แจ่มทุ่ง (2562, หน้า 307) ได้ทำการศึกษา การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมทักษะการปฏิบัติงานเกษตรด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ประกอบด้วย 1) แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาโปรแกรม 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหา กิจกรรมพัฒนา 4) สื่อ วัสดุอุปกรณ์ 5) การประเมินผล โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการวิจัยที่พบว่า โปรแกรมการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร มีความเหมาะสมและความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นโปรแกรมการ

เสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ที่พัฒนาขึ้นควรนำไปทดลองใช้เพื่อขยายผลการศึกษามากกว่าวัตถุประสงค์ และควรศึกษารายละเอียดโดยรวมของโปรแกรมนี้ก่อนการประยุกต์ใช้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัย ครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักศึกษา สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

2.2 การศึกษาค้นคว้าเฉพาะในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ซึ่งอาจจะนำกระบวนการงานวิจัยนี้ไปศึกษาวิจัยในบริบทพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ วังมณี. (2563). การพัฒนาจิตสาธารณะของนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ด้วยโปรแกรมการฝึกอบรมจิตสาธารณะ. *วารสารครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 48(3), 1 – 20.
- กนกกร กวานสุพรรณ. (2559). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาและการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง. วิทยานิพนธ์ ปรัชญา ศก.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
- กฤษณ์ พวงพันธ์. (2552). การพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนบ้านตาอุด อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดศรีสะเกษ. การศึกษาค้นคว้าอิสระ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- เชษฐศักดิ์ คำมะวาปี. (2563). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 และ 23. วิทยานิพนธ์ ค.ด. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2554). การวิจัยทางการบริหารการศึกษา: แนวคิดและกรณีศึกษา. ขอนแก่น: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เบญจมาศ แจ่มทุ่ง. (2562). การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมทักษะการปฏิบัติงานเกษตรด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *Journal of Educational Measurement Mahasarakham University*, 25(2), 150 – 163.
- ภริวัฒน์ ดาษดา. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะอาชีพของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 โดยใช้เครือข่ายความร่วมมือเป็นฐาน. เข้าถึงจาก https://www.kroobannok.com/board_view.php?b_id=180711&bcat_id=16 27 มิถุนายน 2568.
- ภริวาริชญ์ ชัยมาลา และ สิริโณม พิเชษฐบุญเกียรติ. (2566). การส่งเสริมจิตสำนึกร่วมและจิตสาธารณะของนักศึกษาผ่านโครงการกิจกรรมเพื่อสังคมแบบมีส่วนร่วม. *สหวิทยาการและความยั่งยืนปริทัศน์ไทย*, 12(2), 77 – 90. <https://doi.org/10.14456/tisr.2023.7>
- สำนักงานข้าราชการพลเรือน. (2550). จิตสาธารณะ: ทูตของมนุษย์ในโลกยุคใหม่. สืบค้นจาก <http://www.blog.rmutt.ac.th/?p=145>.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579*. กรุงเทพฯ: พรินทวาทกรฟิค จำกัด.